

Par patēriņa cenām 2024. gada septembrī

Septembrī vērojamas mēnesim raksturīgas cenu pārmaiņas

Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem 2024. gada septembrī, salīdzinot ar augustu, patēriņa cenu līmenis pieauga par 0,3 %. Precēm tas pieauga par 0,4 %, bet pakalpojumiem samazinājās – par 0,1 %.

Septembrim ir raksturīgs cenu kāpums, ko parasti nosaka apģērba un apavu cenu pieaugums saistībā ar jauno sezonas preču pārdošanu. Šogad septembrī bija vērojamas mēnesim raksturīgas cenu pārmaiņas un lielākā palielinošā ietekme bija apģērba un apavu cenu pieaugumam, tomēr tas bija lēnākais cenu pieaugums apģērbam un apaviem septembrī kopš 2000. gada.

Mēneša laikā cenas apģērbam un apaviem pieauga par 3,4%, kas kopējā patēriņa cenu līmeņa pieaugumu ietekmēja par 0,2 procentpunktiem.

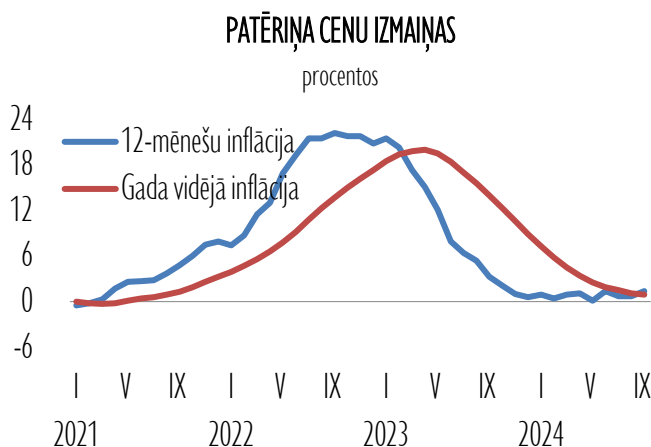
Straujāk nekā raksturīgs šim mēnesim šogad septembrī pieauga cenas pārtikai – par 0,7 %, kas kopējo cenu līmeni palielināja par 0,2 procentpunktiem. Lielākā ietekme bija cenu kāpumam svaigiem dārzeņiem un svaigiem augļiem, kam iepriekš reti bija novērojams straujš cenu kāpums šajā mēnesī.

Jāatzīmē, ka pārtikas produktu cenas pasaulē septembrī pieauga strauji – par 3 %, un tas ir lielākais mēneša pieaugums kopš 2022. gada marta, arī gada laikā – salīdzinot ar 2023. gada septembri, tām bija vērojams kāpums par 2,1 %. Septembrī pieauga visu galveno pārtikas produktu grupu cenu indeksi. Straujākais cenu kāpums septembrī bija cukura cenu indeksam, ko noteica ražas izredžu pasliktināšanās 2024./2025.gada sezonā Brazīlijā un Indijas valdības lēmums atcelt ierobežojumus cukurniedru izmantošanai etanola ražošanā. Līdzīgi cenu indeksa pieaugumi septembrī bija augu eļļām, piena produktiem un graudaugiem. Augu eļļu cenu indekss pieauga ceturto mēnesi pēc kārtas, sasniedzot augstāko līmeni kopš 2023. gada sākuma, ko galvenokārt noteica mazāki nekā gaidīts ražošanas apjomi un arī bažas par gaidāmo izlaides samazināšanos lielākajās ražotājvalstīs. Piena produktu cenu indekss septembrī turpināja pieaugt visiem piena produktu veidiem, visvairāk pieaugot pilnpiena pulvera cenām, ko veicināja spēcīgais importa pieprasījums Āzijā, neskatoties uz sezonāli augstāku piena ražošanu Okeānijā. Vājpiena pulverim, sviestam un sieram cenas pieauga saistībā ar pieprasījuma pieaugumu un ierobežotajām piegādēm Rietumeiropā, kur piena ražošanas apjoms sezonāli ir zemāks. Pēc krituma trīs mēnešus pēc kārtas septembrī pieauga kviešu cenas, ko galvenokārt noteica bažas par nelabvēlīgiem laikapstākļiem dažās galvenajās eksportētājvalstīs, tomēr straujāku cenu pieaugumu ierobežoja piegādes par konkurētspējīgām cenām no Melnās jūras reģiona. Savukārt lēnākais cenu kāpums septembrī bija gaļai, ko noteica augstākas mājputnu gaļas cenas, pieaugot putnu gaļas importa pieprasījumam no Brazīlijas pēc tirdzniecības ierobežojumu atvieglošanas saistībā ar Ņūkāslas slimību. Liellopu gaļas un cūkgaļas cenas praktiski nemainījās, globālajām piegādēm nosedzot pieaugošo pieprasījumu, bet aitū gaļas cenas nedaudz samazinājās vājā importa pieprasījuma no Ķīnas dēļ.

Noslēdzoties akcijām, vērā ņemams cenu kāpums bija arī personīgās higiēnas precēm un skaistumkopšanas līdzekļiem par 6,2 %, kas kopējo cenu līmeni palielināja par 0,1 procentpunktu.

Lielākā samazinošā ietekme septembrī bija cenu kritumam degvielai par 4,8 %, kas kopējo patēriņa cenu līmeni samazināja par 0,3 procentpunktiem. Cenas straujāk samazinājās benzīnam, bet ietekme bija līdzīga gan cenu kritumam dīzeļdegvielai, gan benzīnam.

Arī *Brent* naftas vidējā mēneša cena septembrī, salīdzinot ar augustu, samazinājās – par 8 %, bet septembra beigās, salīdzinot ar augusta beigām, *Brent* naftas cena bija samazinājusies par 9 %. Mēneša pirmajā pusē tā noslīdēja līdz aptuveni 69 ASV dolāriem par barelu, sasniedzot zemāko līmeni kopš

2021. gada decembra sākuma. To galvenokārt noteica pazīmes par iespējamu naftas piedāvājuma palielināšanos tirgū, Saūda Arābijai paziņojot par ražošanas palielināšanu no decembra, kā arī sagaidāmo naftas ieguves atjaunošanos Lībijā, valdībai noregulējot iekšējos strīdus. Arī Ķīnā joprojām pastāv bažas par pieprasījumu, neskatoties uz nesenajiem monetārajiem pasākumiem, kuru mērķis bija palielināt aktivitāti un enerģijas pieprasījumu pasaulē lielākajā naftas importētājā. Tomēr spriedze Tuvajos Austrumos turpina saasināties, kas var ietekmēt naftas cenu dinamiku turpmākajos mēnešos.

Jāatzīmē, ka pakalpojumiem cenas septembrī samazinājās pēc nepārtraukta cenu pieauguma iepriekšējos deviņos mēnešos. Samazinājums gan bija neliels – par 0,1 %, kas kopējo patēriņa cenu līmeni būtiski neietekmēja. Pakalpojumu sektorā lielākā samazinošā ietekme septembrī bija cenu kritumam pasažieru pārvadājumiem gan aviopārvadājumos, gan pa autoceļiem un pa jūru, bet lielākā ietekme bija cenu kritumam pasažieru aviopārvadājumiem. Liela ietekme bija arī cenu kritumam izmitināšanas pakalpojumiem. Savukārt cenas būtiski pieauga atpūtas un kultūras pakalpojumiem un augstākajai izglītībai, ambulatorajiem pakalpojumiem un atkritumu savākšanai.

2024. gada septembrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada septembri, patēriņa cenas pieauga par 1,4 %. Gada vidējā inflācija bija 0,9 %.

Arī turpmāk galvenā ietekme uz cenu izmaiņām joprojām būs saistīta ar energoresursu un pārtikas cenu svārstībām pasaulē, kā arī to noteiks globālā attīstība. Vienlaikus inflāciju Latvijā ietekmē dažādi piedāvājuma puses faktori saistībā ar nodokļu un tarifu pārskatīšanu, kā arī pieprasījuma puse, ko veicina atalgojuma kāpums. Kopumā 2024. gadā vidējā gada inflācija sagaidāma 1-1,5 % robežās.